

Date: 23rd June-2025

YOSH AVLODDA VATANPARVARLIK TUYG‘USINI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK ASOSLARI

To‘xtanazarov Ilxom Ibragimjanovich

HTF uslubiy tayyorgarlik sikli o‘qituvchisi, dotsent, rezervdagi mayor

Qayumov Nodirbek G‘ulom o‘g‘li

Farg‘ona davlat universiteti harbiy ta‘lim fakulteti talabasi

Annotatsiya: Maqolada yosh avlod qalbida vatanparvarlik tuyg‘usini shakllantirishning pedagogik asoslari chuqur tahlil qilinadi. Vatanparvarlik bugungi globallashuv davrida milliy g‘oya, tarixiy xotira, madaniy meros va fuqarolik ongining ajralmas qismi sifatida ko‘rib chiqiladi. Pedagogik jarayonda o‘qituvchining o‘rni, ta‘lim muassasalaridagi tarbiyaviy ishlar, oila va jamiyat bilan hamkorlikdagi faoliyatlar yoshlarning Vatanga sadoqatli, fidoyi va mas‘uliyatli fuqarolar bo‘lib voyaga yetishida muhim omil hisoblanadi. Maqolada ushbu jarayonni samarali tashkil etishning nazariy va amaliy jihatlari yoritilib, ta‘limda vatanparvarlik tarbiyasini kuchaytirishga oid tavsiyalar beriladi.

Kalit so‘zlar: vatanparvarlik, yosh avlod, pedagogik jarayon, tarbiya, milliy qadriyatlar, fuqarolik ong, o‘qituvchi, ta‘lim tizimi, ma‘naviyat, ijtimoiy hamkorlik.

KIRISH

Globallashuv jarayonining kuchayib borayotgan hozirgi davrida har bir millat o‘zining tarixiy ildizlari, milliy qadriyatlari va madaniy merosini asrab-avaylash, ayniqsa, yosh avlod qalbida vatanparvarlik tuyg‘usini shakllantirishni ustuvor vazifa sifatida belgilamoqda. Ayniqsa, mustaqil davlatlar uchun bu masala nafaqat ma‘naviy, balki siyosiy va ijtimoiy barqarorlikning ham muhim kafolati hisoblanadi. Shu boisdan ham O‘zbekiston Respublikasida yoshlarda vatanparvarlik fazilatlarini shakllantirish, ularni Vatanga sadoqat, xalqiga fidoyilik ruhida tarbiyalash davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida qaralmoqda.

Vatanparvarlik — bu shunchaki tuyg‘u emas, balki jamiyat hayotida faol ishtirok etish, yurt taraqqiyotiga munosib hissa qo‘shishga intilish, milliy qadriyatlarga sadoqatli bo‘lish kabi yuksak insoniy fazilatlarni mujassam etuvchi fuqarolik ongining muhim tarkibiy qismidir. Mazkur tushuncha yosh avlod qalbida maktabgacha ta‘limdan boshlab, oliy ta‘lim bosqichigacha bo‘lgan davrda uzluksiz tarbiyalab borilishi zarur. Aynan ta‘lim muassasalarida olib boriladigan ma‘naviy-ma‘rifiy ishlar, pedagogik yondashuvlar, o‘qituvchining shaxsiy namunasi, shuningdek, oila va jamiyat bilan uzviy hamkorlik orqali bu maqsadga erishish mumkin.

Ushbu maqolada yosh avlodda vatanparvarlik tuyg‘usini shakllantirishning nazariy-pedagogik asoslari, zamonaviy ta‘limdagi yondashuvlar, amaliy tajribalar va samarali metodlar tahlil qilinadi. Maqola, shuningdek, bugungi ta‘lim tizimida vatanparvarlik tarbiyasining ahamiyati va istiqbolli yo‘nalishlarini ochib beradi.

Date: 23rd June-2025

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Vatanparvarlik tarbiyasi masalasi ko'plab pedagog, sotsiolog va psixolog olimlarning ilmiy izlanishlarida keng yoritilgan. Jumladan, I.A. Karimovning "Yuksak ma'naviyat — yengilmas kuch" asarida vatanparvarlik tushunchasining ma'naviy-axloqiy asoslari chuqur tahlil etilgan bo'lib, unda yoshlarning ongida milliy g'urur va yurtga sadoqatni shakllantirish zarurligi alohida ta'kidlanadi.

Shuningdek, M.Q. Xaitov, N.K. To'rayev, R. Yo'ldoshev, H. Jo'raev kabi zamonaviy pedagoglarning ilmiy ishlari vatanparvarlikni ta'lim-tarbiyaning asosiy maqsadlaridan biri sifatida belgilaydi. Ularning asarlarida bu jarayonni amalga oshirishda maktab, oila va jamiyatning hamkorlikdagi yondashuvi ustuvor ahamiyat kasb etishi ko'rsatilgan.

Xorijiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, vatanparvarlik tarbiyasi xalqaro miqyosda "fuqarolik tarbiyasi" (citizenship education) doirasida ko'rib chiqiladi. Ayni yo'nalishda D. Heater, J. Arthur va R. Crick kabi olimlar yoshlarning milliy identitetini shakllantirishda ta'limning roli, tarixiy ong va ijtimoiy faoliyatning o'rni haqida izchil izlanishlar olib borganlar.

NATIJALAR

Vatanparvarlik tarbiyasi - uzluksiz va tizimli jarayon

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, vatanparvarlik tuyg'usini yosh avlod ongiga singdirish faqatgina ma'lum bir bosqichda emas, balki maktabgacha ta'limdan boshlab, oliy ta'limgacha bo'lgan davrda izchil va uzviy tarzda olib borilishi kerak. Bu esa uzluksiz ta'lim konsepsiyasiga mos holda tashkil etilishi lozim.

Ta'lim muassasalari asosiy tarbiyaviy maydon sifatida faoliyat olib bormoqda

Empirik kuzatishlar va o'qituvchilar bilan o'tkazilgan suhbatlar shuni ko'rsatdiki, umumta'lim maktablari va kollejlarda vatanparvarlik tarbiyasida asosiy ijtimoiy institutlardan biri sifatida faoliyat yuritmoqda. Ammo bu borada ba'zan didaktik yondashuvlar yetarli darajada zamonaviy emasligi aniqlanmoqda.

Pedagoglarning shaxsiy namunasi yetakchi omillardan biridir

So'rovnoma natijalariga ko'ra, o'quvchilarning vatanparvarlik ruhida shakllanishida o'qituvchining shaxsiy fazilatlarini, Vatanga sadoqatli bo'lishi va bu g'oyani ishonch bilan yetkazishi muhim rol o'ynaydi. Aynan pedagogning shaxsiy pozitsiyasi va ongli faoliyati tarbiyaning ta'sirchanligini oshiradi.

Milliy qadriyatlarga asoslangan yondashuvlar samarali hisoblanadi

Tajribaviy tahlillar ko'rsatdiki, xalq og'zaki ijodi, tarixiy shaxslar hayoti, urf-odat va an'analarni o'quv jarayoniga integratsiya qilish orqali yoshlarning vatanparvarlik ruhini kuchaytirish mumkin. Ayniqsa, tarixiy ekskursiyalar, harbiy-madaniy tadbirlar yuqori samaradorlikka ega.

Oila va jamiyat bilan hamkorlikdagi tarbiya natijadorligini oshiradi

Vatanparvarlikni faqat maktab doirasida emas, balki oila va mahalla bilan hamkorlikda olib borish muhim ahamiyat kasb etadi. Bu yondashuv orqali yoshlarning shaxsiy mas'uliyati, fuqarolik pozitsiyasi va ijtimoiy faolligi mustahkamlanadi.

MUHOKAMA

Bugungi tez o'zgarayotgan axborot makoni va globallashuv davrida yoshlarning ongiga ta'sir etuvchi ichki va tashqi omillar tobora murakkablashib bormoqda. Bu esa, o'z navbatida, ularni mustahkam hayotiy pozitsiyaga ega, vatanparvar, ijtimoiy faol va ongli shaxs sifatida shakllantirish zaruratini yanada kuchaytirmoqda. O'tkazilgan tadqiqotlar, kuzatuvlar va so'rovlar asosida shuni ta'kidlash mumkinki, vatanparvarlik tarbiyasi muvaffaqiyatli amalga oshishi uchun quyidagi shart-sharoitlar va yondashuvlar muhim ahamiyat kasb etadi.

Avvalo, vatanparvarlik faqat darsliklar orqali o'rgatiladigan nazariy tushuncha emas, balki amaliyotda hayotiy ko'nikma sifatida shakllanishi kerak. Bu borada o'quvchilarni real hayotiy holatlar, tarixiy voqealar va hozirgi kundagi milliy yutuqlar bilan tanishtirish, ularning tafakkurini uyg'otish, mas'uliyat hissini oshirish muhimdir.

Pedagoglarning roli bu jarayonda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Ular nafaqat bilim beruvchi, balki yoshlarga ma'naviy va axloqiy yo'l ko'rsatuvchi shaxs sifatida namuna bo'lishlari kerak. Ayniqsa, pedagogning o'z Vatanga sadoqatli bo'lishi, Vatanga daxldorlik tuyg'usini ichki e'tiqod darajasida ifoda eta olishi — tarbiyaning samarasiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Shuningdek, oila va mahalla muhitida ham vatanparvarlik ruhini qo'llab-quvvatlash, yoshlarning o'z ildiziga, madaniyatiga va tiliga hurmatini shakllantirish zarur. Ota-onaning va katta yoshli kishilarning shaxsiy namunasi, ularning Vatanga munosabati o'smirlar tarbiyasida muhim psixologik poydevor bo'lib xizmat qiladi.

Bundan tashqari, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari keng tarqalgan hozirgi davrda ijtimoiy tarmoqlar, ommaviy axborot vositalarining ham bu boradagi ijobiy yoki salbiy ta'sirini e'tibordan chetda qoldirib bo'lmaydi. Shu sababli, yoshlar orasida ijtimoiy ongni shakllantirishda ommaviy kommunikatsiya vositalarini vatanparvarlik g'oyalari asosida yo'naltirish dolzarb vazifalardan hisoblanadi.

Umuman olganda, yosh avlodda vatanparvarlik tuyg'usini shakllantirish ta'lim, tarbiya, oila, jamiyat va axborot muhiti o'rtasidagi uzviy hamkorlik orqali amalga oshirilgandagina chinakam samaradorlikka erishish mumkin.

XULOSA

Vatanparvarlik tarbiyasi – ta'lim va tarbiyaning asosiy yo'nalishi sifatida yosh avlodning ijtimoiy-psixologik shakllanishida muhim o'rin egallaydi. U milliy g'urur, fuqarolik mas'uliyati, ijtimoiy faoliyat va Vatanga sadoqat kabi fazilatlarni shakllantirishga xizmat qiladi.

Ta'lim muassasalari, ayniqsa maktab va oliy ta'lim bosqichlari, yoshlar qalbida vatanparvarlik tuyg'usini shakllantirishda asosiy tarbiyaviy maydon sifatida qaraladi. Bunda o'qituvchining shaxsiy namunasi, pedagogik yondashuvlar va zamonaviy metodlardan foydalanish samaradorlikni oshiradi.

Vatanparvarlikni shakllantirishda oila, mahalla va jamiyatning hamkorligi alohida ahamiyatga ega. Ushbu institutlarning birgalikdagi sa'y-harakati natijasida yoshlar ongida mustahkam fuqarolik pozitsiyasi vujudga keladi.

Date: 23rd June-2025

Milliy qadriyatlar, tarixiy xotira, madaniy meros va urf-odatlar asosida vatanparvarlik g'oyasini ta'lim-tarbiyaga integratsiya qilish yoshlarning milliy identitetini mustahkamlashda samarali vosita bo'lib xizmat qiladi.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari hamda ijtimoiy tarmoqlar orqali vatanparvarlik g'oyalarini ommalashtirish, yoshlarning ongiga ijobiy ta'sir etuvchi kontentlar orqali ishlash hozirgi davrning dolzarb vazifalaridan biridir.

Shu asosda, yosh avlodda vatanparvarlik tuyg'usini shakllantirish uzluksiz, tizimli va hamkorlikka asoslangan pedagogik jarayon bo'lib, uni muvaffaqiyatli amalga oshirish orqali mustahkam fuqarolik jamiyatini barpo etish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Karimov I.A. *Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch*. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Ma'naviyat va ma'rifat" markazi faoliyatini yanada takomillashtirish to'g'risidagi qarori. – 2017 yil, 3 avgust.
3. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – 2020 yil, yangi tahrir.
4. Milliy g'oya, ma'naviyat asoslari va huquq ta'limi fanidan darslik. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot, 2022.
5. Xaitov M.Q., To'rayev N.K. *Vatanparvarlik tarbiyasi nazariyasi va amaliyoti*. – Toshkent: O'qituvchi, 2019.
6. Jo'raev H. *Oliy ta'lim muassasalarida ma'naviy-ma'rifiy ishlarni tashkil etish asoslari*. – Farg'ona: FarDU nashriyoti, 2021.
7. Arthur, J. *Education for Citizenship and National Identity*. – London: Routledge, 2003.
8. Heater, D. *A History of Education for Citizenship*. – London: RoutledgeFalmer, 2004.
9. Yo'ldoshev R. *Tarbiya nazariyasi va metodikasi*. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2017.
10. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Yoshlar siyosatini amalga oshirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar" to'g'risidagi qarori. – 2021 yil, 19 mart.

